

ΟΜΙΛΟΣ ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΩΝ ΜΕΣΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ 4ου ΚΡΙΤΗΡΙΟΥ ΕΞΕΤΑΣΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ (*)

ΟΜΑΔΑ Α΄

A1

α. «ελληνικό τυπογραφείο Τραπεζούντας»: Το ελληνικό τυπογραφείο, το οποίο εγκαταστάθηκε το 1880 στην Τραπεζούντα, συνέβαλε αποφασιστικά στην ανάπτυξη της εθνικής συνείδησης και την προετοιμασία ενός αγωνιστικού κλίματος για την αντικατάσταση του οθωμανικού καθεστώτος από ένα ελεύθερο και δημοκρατικό πολίτευμα. [σελ. 248]

β. «Προσωρινή Κυβέρνησις Κρήτης» (1905): Η επανάσταση του Θερίσου είχε αποκτήσει ισχυρά ερείσματα σε όλη την Κρήτη. Οργανώθηκε «Προσωρινή Κυβέρνησις της Κρήτης» στο Θέρισσο (το 1905), με πρόεδρο τον Ελ. Βενιζέλο και υπουργούς τους Κ. Φούμη και Κ. Μάνο. Η κυβέρνηση προέβη στην έκδοση γραμματίων για εσωτερικό πατριωτικό δάνειο 100.000 δραχμών, οργάνωσε υπηρεσίες οικονομικών, συγκοινωνιών και διοίκησης, τύπωσε γραμματόσημα και εξέδιδε την εφημερίδα, «Το Θέρισσο». [σελ. 213-214]

γ. «εθνικές γαίες»: [Από τα πολλά προβλήματα που κληροδότησε η οθωμανική κατοχή στο νέο ελληνικό κράτος, ξεχώριζε για την έκταση, τη σημασία και την πολυπλοκότητά του το ζήτημα των «εθνικών γαιών»]. «Εθνικές γαίες» ήταν οι ακίνητες, οι κτηματικές ιδιοκτησίες των Οθωμανών στις περιοχές που περιήλθαν στον έλεγχο του ελληνικού κράτους. Η γη αυτή ανήκε είτε στο οθωμανικό δημόσιο είτε σε μουσουλμανικά ιδρύματα είτε σε ιδιώτες, ως ιδιοκτησία ή ως δικαίωμα νομής (εκμετάλλευσης). Οι περιουσίες αυτές περιήλθαν στην κυριότητα του ελληνικού κράτους «επαναστατικώ δικαίω». Υπολογίζεται ότι η έκταση των εθνικών κτημάτων ανερχόταν χονδρικά σε 4.000.000 έως 5.000.000 στρέμματα. [σελ. 23-24]

A2

α 4 / β 5 / γ 1 / δ 3 / ε 2

B1

Η οριστική αντιμετώπιση του προβλήματος των εθνικών γαιών έγινε με νομοθετικές ρυθμίσεις κατά την περίοδο 1870-1871. Στόχος των νομοθετημάτων ήταν να εξασφαλιστούν κατά προτεραιότητα οι ακτήμονες χωρικοί, με την παροχή γης, απαραίτητης για την επιβίωσή τους. Ταυτόχρονα, το κράτος προσπαθούσε να εξασφαλίσει, μέσα από τη διαδικασία της εκποίησης,

τα μεγαλύτερα δυνατά έσοδα, που θα έδιναν μια ανάσα στο διαρκές δημοσιονομικό αδιέξοδο. Οι στόχοι ήταν αντιφατικοί και στην πραγματικότητα μόνο ο πρώτος επιτεύχθηκε σε ικανοποιητικό βαθμό. Σύμφωνα με τις σχετικές νομοθετικές ρυθμίσεις, οι δικαιούχοι αγρότες μπορούσαν να αγοράσουν όση γη ήθελαν, με ανώτατο όριο τα 80 στρέμματα για ξηρικά εδάφη και τα 40 στρέμματα για αρδευόμενα. Από το 1870 ως το 1911 διανεμήθηκαν 2.650.000 στρέμματα με 370.000 παραχωρητήρια, πράγμα που δείχνει ότι οι φιλοδοξίες ή οι δυνατότητες των αγροτών για απόκτηση καλλιεργήσιμης έκτασης ήταν περιορισμένες αλλά και ο πολυτεμαχισμός της γης ήδη μεγάλος. Πρέπει να επισημανθεί ότι για τις περιοχές που χαρακτηρίζονταν ως φυτείες, ελαιόδεντρα και αμπέλια, ο μέσος όρος έκτασης των ιδιοκτησιών ήταν σαφώς μικρότερος εκείνων που προορίζονταν για καλλιέργεια δημητριακών.

Επρόκειτο όμως για σημαντική διανομή καλλιεργήσιμων γαιών, ιδιαίτερα αν συγκριθεί με τα 600.000 στρέμματα εθνικών γαιών που είχαν διανεμηθεί τα προηγούμενα χρόνια, από το 1833 μέχρι το 1870. Ωστόσο, μόνο το 50% περίπου του αντιτίμου των παραχωρούμενων γαιών πληρώθηκε τελικά στο κράτος από τους αγοραστές της εθνικής αυτής ιδιοκτησίας. [σελ. 25]

B2

Η αλλαγή των ρυθμών ανάπτυξης από τη δεκαετία του 1860 και μετά, οδήγησε αναγκαστικά σε νέο δανεισμό. Οι περιορισμένοι πόροι της χώρας, σε συνδυασμό με τα έκτακτα έξοδα που επέβαλαν οι διαρκείς εθνικές κρίσεις, καθιστούσαν αδύνατη την εξοικονόμηση κεφαλαίων για δημόσιες επενδύσεις. Ο εξωτερικός δανεισμός διογκώθηκε κατά τη δεκαετία του 1880, και μέσα σε λίγα μόλις χρόνια η χώρα βρέθηκε να οφείλει ποσά πολλαπλάσια του ετήσιου προϋπολογισμού της.

Το μεγαλύτερο μέρος των δανείων αυτών χρησίμευσε για την κάλυψη των τρεχόντων ελλειμμάτων των εθνικών προϋπολογισμών, καθώς και των δαπανών των στρατιωτικών κινητοποιήσεων (του 1877-1880 και του 1885-1886) και των εξοπλισμών (26.000.000 δραχμές από τα δάνεια χρησιμοποιήθηκαν για τη ναυπήγηση τριών θωρηκτών το 1889). Επίσης μεγάλα ποσά διατέθηκαν για την αποπληρωμή παλαιότερων δανείων. Μικρό μέρος απέμενε για παραγωγικές επενδύσεις και δημόσια έργα, ποσό όμως απαραίτητο, χωρίς το οποίο τα έργα αυτά δεν θα μπορούσαν να ολοκληρωθούν. [σελ. 35-37]

ΟΜΑΔΑ Β'

Γ1

[σελ. 250-251, Η κυβέρνηση του Ελευθερίου Βενιζέλου ... υπέρ του λαού σας»]

Η κυβέρνηση του Ελευθερίου Βενιζέλου ήταν αρχικά σύμφωνη με τον αγώνα και τις εθνικές διεκδικήσεις των Ποντίων. Στο συνέδριο Ειρήνης όμως στο Παρίσι, που άρχισε το Δεκέμβριο του 1918, ο Ελ. Βενιζέλος πιάστηκε από τις συμμαχικές δυνάμεις και δεν συμπεριέλαβε τον Πόντο στο φάκελο των ελληνικών διεκδικήσεων, και, παρά τις έντονες διαμαρτυρίες των Ελλήνων του Πόντου, συμφώνησε με υπόμνημα που έστειλε στις 30 Δεκεμβρίου να παραχωρηθεί η περιοχή στην υπό ίδρυση Αρμενική Δημοκρατία. Ο ίδιος, όπως πληροφορούμαστε από τον Κ. Φωτιάδη («Η γενοκτονία των Ελλήνων του Πόντου») πίστευε ότι αυτή ήταν μια λύση πιο ρεαλιστική και πιο βιώσιμη για τον Πόντο, διότι η παραμονή του στην Οθωμανική Αυτοκρατορία εγκυμονούσε κινδύνους.

Η πρόταση του Ελ. Βενιζέλου βρήκε διαμετρικά αντίθετους τους Έλληνες του ιστορικού Πόντου, των Παρευξείνιων χωρών, της Αμερικής, της Αλεξανδρείας, της Ευρώπης και κυρίως της Ελλάδας, οι οποίοι στα διάφορα συνέδρια που πραγματοποίησαν στο Μπακού, στο Κρασνοντάρ, στο Βατούμ και στη Μασσαλία, διαμαρτυρήθηκαν έντονα για τη στάση της ελληνικής κυβέρνησης. Πολλά ποντιακά σωματεία έστειλαν τότε τηλεγραφήματα στο Παρίσι για να μεταπείσουν τον πρωθυπουργό, τον οποίο επισκέφθηκε μάλιστα τον Απρίλιο του 1919 ο μητροπολίτης Χρύσανθος.

Ο Μητροπολίτης με την πειθώ του αλλά και με τα διπλωματικά έγγραφα εθνολογικού περιεχομένου που παρουσίασε στον Βενιζέλο, κέρδισε την εμπιστοσύνη του και κατάφερε να τον πείσει να διαφοροποιήσει την πολιτική του. Έτσι, μετά από αυτή τη διεξοδική ενημέρωση που έλαβε ο Έλληνας πρωθυπουργός από τον Χρύσανθο, για το Ποντιακό Ζήτημα, αποφάσισε να ενισχύσει τις προσπάθειες των Ποντίων. Ο Βενιζέλος μάλιστα είχε εξηγήσει τους λόγους που τον οδήγησαν στις αποφάσεις του με δύο τηλεγραφήματα που είχε στείλει νωρίτερα, στις 21 Ιανουαρίου και 7 Φεβρουαρίου. Σε αυτά κατανοούσε την απροθυμία των Ποντίων να δεχτούν την συμπερίληψη του βιλαετίου της Τραπεζούντας στο Αρμενικό κράτος, όπως ο ίδιος υπέδειξε με υπόμνημά του στη Συνδιάσκεψη και τόνιζε πως δεν είχε το δικαίωμα να τους επιβάλει μια λύση που δεν τους ικανοποιούσε. Ζητούσε όμως από τους αντιπροσώπους των Ποντίων να κατανοήσουν και τις σκέψεις που τον οδήγησαν στο συγκεκριμένο υπόμνημα. Συγκεκριμένα, επεσήμαινε ότι η ίδρυση ποντιακού κράτους δεν θα είχε για τον ίδιο πολλές ελπίδες και θεωρούσε πως θα ήταν προτιμότερο να συμπεριληφθεί ο Πόντος στο Αρμενικό κράτος, το οποίο, παρά το όνομά του, θα ήταν ένα κράτος μικτού πληθυσμού, όπου οι Έλληνες του Πόντου, της Κιλικίας και ίσως της Καππαδοκίας θα είχαν ένα πολύ σημαντικό ρόλο.

Ο Βενιζέλος επίσης έδωσε την έγκρισή του στο μητροπολίτη να συνεχίσει την προσπάθεια ενημέρωσης όλων των πολιτικών που έλαβαν μέρος στη Συνδιάσκεψη. Οι περισσότεροι από αυτούς, με εξαίρεση τους Άγγλους αντιπροσώπους, είδαν με πολλή κατανόηση τα αιτήματα των Ελληνοποντίων. Συγκεκριμένα, στην πρόταση του μητροπολίτη να γίνει ο Πόντος ανεξάρτητο κράτος υπό ελληνική εντολή, ο Πρόεδρος των Η.Π.Α. Ουίλσον απάντησε: «Είναι θαυμάσια όσα μου λέτε. Ο Πόντος πρέπει να γίνει ανεξάρτητος. Μίαν ψήφον έχω εις την Συνδιάσκεψιν, αλλά θα την διαθέσω υπέρ του λαού σας».

Δ1

[σελ. 211-213, (α) Οι επαναστάτες αιφνιδίασαν ... σκοπούς της επανάστασης και (β) Η έκρηξη ... το υποστήριζαν ανοικτά]

(α) Οι επαναστάτες αιφνιδίασαν τον Ηγεμόνα και ο Βενιζέλος ως επικεφαλής της αντιπολιτευτικής μερίδας κήρυξε στο χωριό Θέρισο, στους πρόποδες των Λευκών Ορέων, ένοπλο επαναστατικό κίνημα στις 10 Μαρτίου 1905. Το πρωί της ημέρας εκείνης βρέθηκαν τοιχοκολλημένες στους δρόμους των Χανίων προκηρύξεις, που κήρυτταν την κατάργηση της αρμοστείας, καλούσαν το λαό σε συμπαρατάση, για να πραγματωθεί το όνειρο της ένωσης, και συνιστούσαν στη χωροφυλακή να μην υπακούει στις διαταγές του Πρίγκιπα. Όπως μάλιστα πληροφορούμαστε και από την «Ιστορία του Ελληνικού Έθνους», η επαναστατική δύναμη ήταν χίλιοι περίπου άνδρες, από τους οποίους οι μισοί ήταν ένοπλοι. Παράλληλα, εκπρόσωποι των επαναστατών διασκορπίστηκαν σε όλη την Κρήτη, για να μεταδώσουν και να προπαγανδίσουν το επαναστατικό μήνυμα και να δημιουργήσουν επαναστατικές εστίες και

στα υπόλοιπα διαμερίσματα του νησιού. Μέσα σε λίγες ημέρες ολόκληρη η κρητική ύπαιθρος βρισκόταν σε επαναστατικό αναβρασμό. Ψηφίσματα συμπαράστασης έφταναν από παντού, ενώ οι ισχυρότεροι παράγοντες του νησιού, ακόμη και πολιτικοί αντίπαλοι του Βενιζέλου, προέβησαν σε δηλώσεις και δημόσιους λόγους, αλληλέγγυους προς τους κινηματίες ή προσχώρησαν στην επανάσταση. Ο Βενιζέλος, που ήταν ο φυσικός αρχηγός του νέου αυτού επαναστατικού κινήματος, ανέλαβε να ενημερώσει το λαό και τους αντιπροσώπους των Μεγάλων Δυνάμεων, για τους λόγους και τους σκοπούς της επανάστασης. Σύμφωνα με το παράθεμα από την «Ιστορία του Ελληνικού Έθνους» τα αίτια της εξέγερσης σχετίζονταν με τις πολιτικές εξελίξεις της περιόδου 1901 – 1905 και με την εντεινόμενη εσωτερική κρίση, ενώ ο σκοπός της ήταν η προώθηση της ένωσης, την οποία δεν είχε επιτύχει ο Ύπατος Αρμοστής στα έξι χρόνια της θητείας του.

(β) Η έκρηξη και η ταχύτατη επέκταση της επανάστασης καταθρούβησε, όπως ήταν φυσικό, όχι μόνο τον Πρίγκιπα και το περιβάλλον του, αλλά και την ελληνική κυβέρνηση και τις Προστάτιδες Δυνάμεις. Ο Πρίγκιπας προχώρησε στη λήψη σπασμωδικών μέτρων. Με αυστηρή προειδοποίηση έδινε στους επαναστάτες προθεσμία 36 ωρών, να καταθέσουν τα όπλα. Όταν η προθεσμία αυτή παρήλθε, κήρυξε, με τη συγκατάθεση των Μεγάλων Δυνάμεων, το στρατιωτικό νόμο σε όλη την Κρήτη. Επίσης, με βάση την «Ιστορία των Ελλήνων» διέταξε συλλήψεις και φυλακίσεις αντικαθεστωτικών και επέβαλε λογοκρισία στον Τύπο, ενώ ζήτησε από τους προξένους να λάβουν επείγοντα μέτρα για την καταστολή του κινήματος.

Η Κρητική Βουλή, που ενεργούσε κατά τις εντολές του αρμοστειακού περιβάλλοντος, αφού δεν υπήρχε αντιπολίτευση, προκειμένου να αυξήσει τις ένοπλες δυνάμεις ψήφισε το νόμο «Περί ιδρύσεως σώματος δημοφρουρών», οι οποίοι θα στήριζαν την έννομη τάξη. Αυτούς τους αποκαλούσαν οι επαναστάτες «ροπαλοφόρους». Παρόλα αυτά η δυνατότητα ένοπλης καταστολής του κινήματος ήταν περιορισμένη, καθώς το σώμα των δημοφρουρών ελάχιστα ενίσχυσε την κρητική χωροφυλακή, που δεν ξεπερνούσε τους 1.100 άνδρες. Στην Κρήτη υπήρχαν πια δύο κυβερνήσεις, του Αρμοστή στα Χανιά και των επαναστατών στο Θέρισο. Η διάσπαση ήταν πλήρης και η απειλή εμφύλιου πολέμου ήταν πλέον ορατή.

Το βασιλικό περιβάλλον στην Αθήνα ανησυχούσε για τις εξελίξεις στην Κρήτη και πίεζε την ελληνική κυβέρνηση να καταδικάσει το κίνημα του Θερίσου. Ο πρωθυπουργός Θεόδωρος Δηλιγιάννης κάλεσε στις 12 Μαρτίου τους αντιπροσώπους του αθηναϊκού τύπου και προέβη σε σκληρές δηλώσεις κατά του Βενιζέλου και των συνεργατών του καταγγέλοντας το «πραξικόπημα του Βενιζέλου εν Κρήτη». Πιο αναλυτικά, τόνιζε ότι «το ήδη εκραγέν κίνημα εις ουδέν καλόν δύναται να οδηγήση» κι ότι οι οργανωτές του έκαναν λάθος, εφόσον οι Μεγάλες Δυνάμεις είχαν επανειλημμένα επισημάνει πως η ένωση της Κρήτης με την Ελλάδα ήταν αδύνατη σε εκείνη την περίοδο. Υποστήριζε επιπλέον ότι ο Βενιζέλος δεν είχε σταθμίσει σωστά τις περιστάσεις και ότι η επανάσταση θα μπορούσε να οδηγήσει τόσο την Κρήτη όσο και την Ελλάδα σε περιπέτειες. Εντούτοις, το κίνημα έβρισκε θετική ανταπόκριση στο κοινό αίσθημα και οι περισσότερες αθηναϊκές εφημερίδες το υποστήριζαν ανοιχτά.

(*) Οι ενδεικτικές απαντήσεις συντάχθηκαν από την ομάδα διδασκόντων του Τομέα Ιστορίας του Φροντιστηρίου αξία και αποτελούν πνευματική τους ιδιοκτησία.

Η χρήση τους εκτός Φροντιστηρίου, επιτρέπεται μόνο για εκπαιδευτικούς σκοπούς. Οποιαδήποτε άλλη χρήση ή αναπαραγωγή χωρίς άδεια, μπορεί να επιφέρει τις προβλεπόμενες από το Νόμο κυρώσεις.